

СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫШТЫ ОРГАНИЗАСТААРЫН ЭКИЖИДЕР

СЭКП-нин XXIV съездинин шийтпирлерин болгаш партиянын Төп Комитетинин «Социалисттик чарышты органиастаарын улам экижидер дугайында» доктаалын амдыралга боттандырар дээш СЭКП Кызыл хоорому, хоорайнын улутпур, транспорт база тузат черлеринде партия аге органиастаалары уугу ажилды чорудуп турар.

Будуруде черлеринин коллективтери москвичтар болгаш Ленинградчыларын улугеринде боттарынга бар арга-куралдарын база катат түннел көргөш, 1971 чылдын планнын онаалгаларын хуусаа бетиңде күөсөргө сорулга-биле, беликкен хуузааларын алганар. Кызылчылар пландан ажыр 800 мун рубльдин улутпур продукциянын сайгарар, 207,4 мун тонна чүктү сөөртүр, 310 дөмбөлүн метр чурттапга шөтүн ажыдапга кириптер хуузааларын.

Коллективтерде партия органиастаалары, будуруде черлеринин улутпурчулары беликкен хуузааларын амдырал кырынга боттандырар дээш өзөөш өөсө кемчелерин алган. Бо чылдын 8 айларында улутпур продукциянын сайгарарын хоорайнын будурудегери 102,2 хуу, күш-ажылдын будуручулары—105,7 хуу күөсөргө болгаш өрткен чылдын ол үөшине болаарга продукция сайгарылганын 9,1 хуу чедир өстүрүп, продукцияны 2427 мун рубль түңге хойну сайгарган.

Хоорайнын будурудегери болгаш чамдык тузат органиастаалары планнын онаалгаларын база чедиркичтерин күөсөргө.

Мичаала-даа будурудегенин ажилдыг будуруде өртем-техниканын улам ийик хөгжүдүлгенин үлөшкөнүр-биле чедир алыр дээш социалисттик чарышты калбартыр талазы-биле Кызыл хоорайда ажил ам-даа оожум дөңгөлдө чоруп турарын демгелдер керек. Тузубу болгаш сүт заводтарынын, пиво заводунун, Чонун ам-

дырал хандырылга министерствонуу база «Тыва септелге тузат» трестинин Кызылда септелге-тузат участоктарынын, «Кызыл улутпур тузат» тузат өргөдөлгенин болгаш өске-даа черлеринин партия, профсоюз органиастаалары социалисттик чарыштын үлөшкөнүр ханылап кирибейн турар болгаш өртем-техниканын депшилгенин өзүп өрөс негеделерин чарыш-биле дүүштүрбейн турар. Кызылдын пиво заводунда чамдык дериг-херекселер болгаш механизмер өргижирөөш ажылаалар үнүп, заводтун ажилыга шайыкташкынын будуручулар. Иң-да хол-биле кылар ажилдар ам-даа хой. Илангыш шилерин дугаалар, тарамы дээрбелдери ам-даа механизматтыкымаал.

Кызылдын тузубу заводу амгы үеде хонук санында-да 50—60 мун тузубуну будуручулар болгаш ол бүтүнү хол-биле кылып, хой күш-тү үнүрүп турар.

СЭКП Кызыл хоорому, партия аге органиастаалары социалисттик чарыштын киржикчилерин күш-ажылдын будуручулары беликкен хуузааларын, планнын онаалгаларын күөсөргө өске-даа кошмак органиастаап турар. Оон түннелде хоорайнын 24 будурудегери 1971 чылдын 8 айларында продукция сайгарышын планын 5 будуруде чедир күөсөргө. Тузат кезектери будуручулар, типография болгаш дээрбелдери комбинаты өрткен чылга болаарга бараанын продукция беликкээр куулаткан. Хоорайнын улутпур черлери 23 мун рубль түңгү бажын херекселди, 5 дека-итр пивону, 1,2 мун өөш киди ижирини болгаш өске-даа продукцияны чедир бербөөш. Беш будуруде күш-ажылдын будуручуларын беликкен планын күөсөргө, а хоорайнын сүт заводу, типография болгаш Чонун амдырал хандырылга министерствонуу, септелге-тузат участогу күш-ажылдын бу-

дурүчүлүүн өрткөй чылдан куудааткан. Чонга ачы-дуза чедиринин планы чүгө 89,7 хуу күөсөргө болгаш 69,2 мун рубльдин ачы-дуза чедиринин.

Хоорайнын тузат органиастаалары тузат-монтаж ажилдарын 83,8 хуу, нинти чурттапга шөлдерин ажылаалга кирир планын чүгө 63,3 хуу күөсөргө. Хоорайнын 5 тузат органиастааларында планнын онаалгаларын чүгө «Кызыл нас тузат» өргөдөл күөсөргө болуп турар. Хоорайнын автотранспорт будуручелери чүк сөөртүлгенин талазы-биле август айнын планын база боттандырбаан.

Улутпур, транспорт болгаш тузугу чамдык будурудегери социалисттик чарыш чад продукцияны будуручине болгаш оон шынарын экижидер, күш-ажылды өртемте үлөшкөн органиастаары, күш-ажылдын болгаш хой-нинтинин чуртун шыныгы сагырыне кошмак улаңдырып турарын демгелдер керек. Оон ужурунда бирги чартык чылда 709,1 тонна өрткө 307,6 тонна, азы оон 41,9 хууун брактан. Радиоаппарат септелге амдырал-хандырылганын нарын техника-зынын 40 хууун катат септелгичине кирир.

Тыванын пайымыалынын хой-хой будуруде черлеринде болгаш тузат органиастааларында профилел ба-за хой-нинтинин өске-даа органиастаалары кошмак ажилдыг келгенин түннелде техниктиг информация, чартыкты болгаш чогадык чамалар кирири, ону ажилдары ам-даа куу дөңгөлдө артышкан. Оон ужурунда күш-ажылды өртемте үлөшкөн органиастаалары, чад техниканы болгаш мурнакны технологиянын будурудегери кириринин талазы-биле 1971 чылдын план-нары чамдык будуруде черлеринде чүгө 15—20 хуу күөсөргө. Хоорайнын сүт заводуна, пиво за-водунда, өрт комбинатында, «Кы-

зыл улутпур тузат» өргөдөлгө, №2 автотранспорт будурудегине болгаш өске-даа коллективтерде дериг-херекселдерин, механизмерни, автомашиналарын ажилдарынын коэф-фициентин кончуг куу болуп ту-рар.

Улут-Хемнин ийик ажил-агыр будурудегине, өрт комбинатында, электростанцияда, тузубу заводунда күш-ажылды өртемте үлөшкөн органиастааларын планнын күөсөргө, а алгы заводунда, пиво за-водунда, алы заводунда болгаш өске-даа коллективтерде ажилды башка-рыр чөвүлдер болгаш бригадалар мынчага чедир органиастааттынма-нын кончуг четпес деп санаар апар.

Кызыл хоорайнын чамдык будуруде транспорт, тузат участока-рында бар турар кураавырларын четге ажылаарыне улаңган соци-алисттик чарыш тузат органиаста-тынмаан. №1 автотранспорт буду-рудегине, типографияда, «Тыва ту-зат» болгаш «Тыва септелге тузат трестинин» өргөдөлгө СЭКП-нин Төп Комитетинин, ССР-нин Ми-нистрлер Чөвүлгөсүн, ВПС-тин болгаш ВЛКСМ Төп Комитетинин бу-дурүгенин кураавырларын ажил-дарын экижидер болгаш улус ажил-агырны камналыны күштелдирер дугайында чагаанынча хамаарыштыр көргөн кемчелерин күөсөргө чангыс-даа катат хынап көрбөшүн дыка четпес. А СЭКП-нин Кызыл хоорому күш-ажылдын кураавырла-рын дозу ажылаар талазы-биле арга-хемчелерин бар турар дугаа-зын нелтердерин оожум дөңгөлдө чорутушкан.

СЭКП Кызыл хоорому, партия аге органиастаалары, будуруде чер-леринин улутпурчулары коммунисттик күш-ажылдын коллективтерин болгаш шайыкчылары деп аттар тысырын-га база ол аттарын катат тысырын-га негеделерин сөөгү үеде дыка суларатканын демгелдер керек. Ол белин аттарын эйилеп турар Кы-

зыл электростанция болгаш типография күш-ажылды шын органиастаар, өртем-техниканын чедиркичтерин эки ажилдар, күш-ажылды өртем баугаар органиастаар талазы-биле улугер-чидеги ам-даа кошмак көргүзүп турар. Чижээлээрге, типография чүгө бодунун белик алын балыктавын турар авес, хари планнын онаалгаларын күөсөргөй турар. Типография бо чылдын август айда продукция сайгарар пла-нын чүгө 84,8 хуу күөсөргө, план-га уугу 5 мун рубльдин продукцияны чедир бербөө болгаш өрт-кен чылга болаарга, бараанын продукция будурчын 16,1 хуу куу-латкан.

Чамдык будуруде черлеринде коммунисттик күш-ажыл дээш демисе-жип турар ажилчыларынын, инже-нер-техниктиг ажилчыларынын са-ны өөш. Чижээлээр, «Кызыл улутпур тузат» өргөдөлгө беш-ле кижиге коммунисттик күш-ажылдын шайыкчылары деп атты тыыскап, 11 кижиле ол ат дээш демисежип ту-рар. Чамдык черлерде коммунисттер болгаш комсомолчулар ол белик ат дээш демисежип багыт кирип кел-ген. Кызылдын өрт комбинатында коммунисттик күш-ажылдын 74 му-накчыларында партиянын чүгө 1 кижигү бар, а мыда чангыс-даа комсомол кижигү кижиге чок. Тех-никтиг дөңгөлдө шайыкчыларын-га үлөшкөш, будурудегени бугу та-лазын интенсификация болгаш оон ажилдыг чоруту беликкен пар-тиянын XXIV съездинин ажилдыг кылган улаңымшынын боттанды-рары бирги черегин чүгө сору-газы болуп социалисттик чарышты улам сайырапгажыларын, оун органиастаап турарында четпестерин чайлаарын партия бистен негеп турар деп чүвени утпас угулутт бис.

Б. ШИМИТ.
СЭКП Тыва обкомуну улутпур болгаш транспорт килидинин өргөдөлгөсүнүн оралаңчызы.

ШЫНЫН ПОЧТАЗЫНДАН

Бедиткен хуулаа

СЭКП-нин XXIV съездинин төөгүлү шийтпирлерин амы-дыралга боттандырбаашан база «Социалисттик чарышты органиастаарын улам экижидер дугайында» СЭКП Төп Комитетинин чонга чад хуулаа алган доктаалы-биле танышкан, бистик республиканын улутпур будуручелери бедиткен ма-чаа социалисттик хуулааларын ап турар.

Кызылдын дааранылга комбинатынын ажил-ишчилери бот-тарынын кызыл-булуңуна чыгып келгеш, бистик партия-нын Төп Комитетинин хуулаа алган доктаалы-биле таныш-кан, өрткен үенин иштинде кылган ажилын түннел, бедит-кен социалисттик хуулааларын алган.

Комбинат өрткен сес айларда продукция сайгарар талазы-биле планын 102,6 хууга күөсөргөш, бо үенин иштинде күш-ажылдын будуручуларын 102 хууга чедир өстүргөн. Ол чедиркичтерин комбинаттын коллективтиг технологу чоруду-ганын механизматтыктын күштелдир, сагылга-чурунну быжыгаашан, социалисттик чарыштын дээштин күштел-дирип тургаш боттандырган.

Октябрынын социалист Улут революциянын 54 чыл оонга төлөпкү умуражыр дээш комбинаттын ажил-иш-чилери бригадалар, цехтер аразында социалисттик чарышты калбартып эгелзэн.

Дүжүт байырлалы

Сут-Хөл совхозун Ишкис-сайырын Ишек-Лашта хову турлаанын болгаш Ак-Тал сут-бараан ферманын ховула-рынга өрткен дымштарын хун-де хайныкшынын ажил-иш, каткы-хот, ир-шоор угузат-чокка димиреп турган. Ол болза Ишкисин тараажыла-рынын, Кызыл-Тайганын агит-бултурбизисинин база мыда школа башкыларынын, үстүкү ажаластарын өрөнкичтеринин орта болган ажилга хайнык-шынын кирипкелген-дир. Шеф-чилер 20 тонна көк-суулан чидир чокка ажаап сөөргөш, улут сараттын тургусканар. Ол мышка салбарынын комбай-нерлери, чолачылары оон хо-пуктун дугурунда 530 гектар черден кызыл-тасты, 230 гек-тар черден суулан чидир чокка ажаап алган.

Байырлыг кезеже Кызыл-Тайга школанын башкызы Түзүш Уржүт-оол делегей бай-лыгын дугайында солун лекцияны тараажыларга ном-чаан, а оон сонда агиткулт-бригада солун программалыг концерт көргүсөн.

С. ШАЛГЫ.

Чөөн-Хемчик район.

Тускай медээлер булуңу

Тыва АССР-нин Дээди Совединин Президиумунда

Тыва АССР-нин Дээди Совединин Президиуму сентябрь 21-де, өлчөгүлү хуралы-га Кызыл хоорайда аныктар-биле ажил дугайында хоорай куукомунун даргазын эш С. Х. Краснынин илеткенин дыннап, чу-гаалашкан. Кызыл хоорай Совединин куу-комунун комсомол, профилел, күш-кул-тура болгаш спорт база өске-даа хой-ни-ти органиастаалары-биле калы бо талазы-биле чоруткан чамдык ажилдарын анаа демгелдер. Ажил-агыр болгаш култура тургузушкунунун сорулгаларын шийтпир-лээринге болгаш Советтеринин ажилыга аныктарын калбаа-биле кириштирип ту-рар.

Бир өвөс ажилчы чоннар депутаттары-нын чер-чер Советтеринге өрткен чымышта 41 аныктар депутатты сонгаан болза, амгы чымышта 58 кижиле сонгуттурган. Аныктар екенеринин күш-ажылче, өртем-билигже чүктүлү аажок күштелген.

Аныктарын коммунисттик бауга кижиз-дер талазы-биле чамдык ажилдарын чо-руткан. Хоорайнын клубтарында болгаш култура бажынарында 37 ийи-бүрү бөл-гүмөр ажилдап турар, күш-ажыл-дын болгаш Ала-чуртун Улут ажалынын ховуун, сругалыг киржикчилери-биле ужу-ражымшыларын, аныктарын дынна-нылга келгелерин үе-үеде эрттирип турар.

Чамдык ажи, чүктүлү-биле чергелештир аныктар-биле ажилды ажилчы чоннар депутаттарынын Кызыл хоорай Совединин күөсөргө комитети ам-даа багыт дугурун, бо ажилга профилел, комсомол, күш-култура болгаш өске-даа хой-ни-ти органиастааларын кошмак кириштирип турарын Дээди Советтин Президиуму демгел-деэн.

Хоорай Совединин сессиясында болгаш күөсөргө комитеттин хуралында ол дугайында будуруде, тузат, ажил-агыр, ала-бан-органиастааларын улутпурчуларынын илеткелерин 1970—1971 чылдар-дын уругурунда чангыс-даа катат чугаала-шыл, чыгылашкан.

Профессионал-техниктиг өөредилге чер-леринде, башкы учурдагында, көзө-өл ажил-агыр техникумунда өөредилге-кижи-мелдегил ажилдарын денели чавыс.

Чыгылаш чок черге сургуулар 52 мун шакты өскөргөн. Хоорайнын будуруде чер-леринде аныктар-биле ажилды база чет-пес түөгүсөн.

Будуруде, тузат, алабан-органиастааларында аныктарын чаагай чанчылапта кижиздеринин талазы-биле ажил багай.

«Тыва тузат» трестинин нинти чурттаар бажынында чурттап турар аныктар тузугу-лар-биле кижиздиге ажилды четпес, илангыш үе улус чурттап турар өөредилге чөвүлде ажилдагыларын түннелде-биле мынча аажылап болгаш чуртун өөсө чоруктар бар. Бо талазы-биле мынча парком, профилел, комсомол органиастаалары чо-туту хемчелерин алабаанар.

Социалисттик чарышты кошмак органи-астаап, оон типлекчилерин, илангыш аны-як ажилчыларын алдаржыдып мактаар ажилды калбарташкан.

Хоорайнын будуручелеринде, алабан-ор-ганиастаалары черлеринде аныктар ортузунда шериг-патриоттук хемчелерин чүгө Со-вет Армиянын хүрөөленинге келдириш-кинер, байырлаалар үөшине камналы хе-вирлиг эрттирип турар.

Күш-култура болгаш спорт ажилдары аныктарын чурттап, ажилдап турар чер-леринин аайы-биле чоруттунмайн турар болгаш харын-даа чад туткан кварталлар-да, хой чурттакчылыг черлерде спорт шөл-дерин туттайн турар болгаш ол талазы-би-ле ажилдар шуут кошмак. Анаа хама-рышкан хемчелерин хоорукскомуну күш-култура болгаш спорт талазы-биле килдизи. ВЛКСМ хоорому четпес органи-астаап турар. Хоорайнын «Совет Тыванын 5 чымы» аттыг стадиону аде туудары эгел-зектен бээр ам улаваас беш чыл болуп. Бир өвөс ону кылырынга аныктарын, спортчуларын күжүн мобилизация эви-лелзэн болза, ону шагда-да кылып ап бо-лур турган ийик.

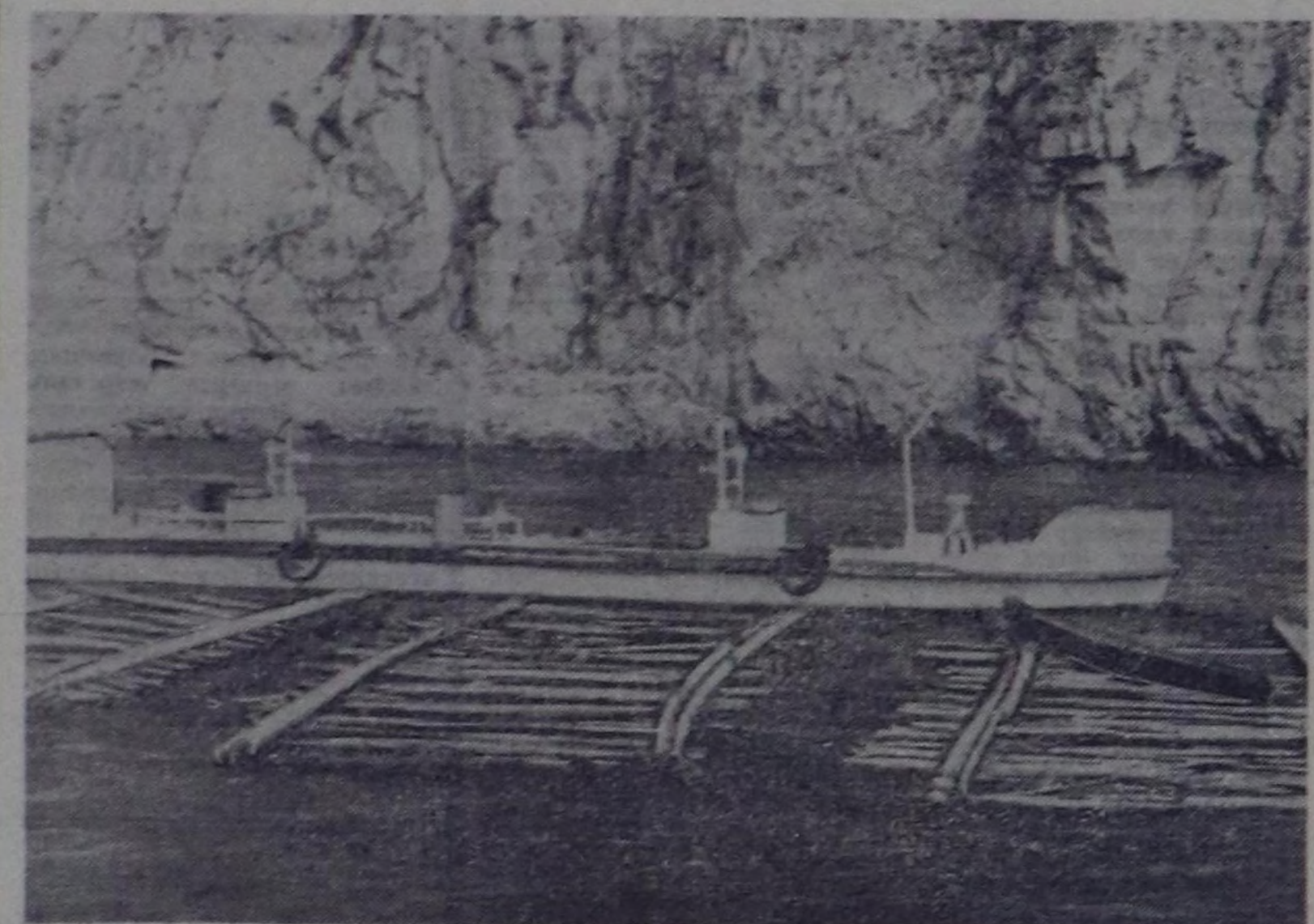
Прохураура, суд, милиция органныр ховулу-лүүн талазы-биле аныктар орту-зунга танылаага ажилдарын, лекция, белекдарын будуруде черлеринге өвөш чорудуп, нинтиге ажилгы ажил кылбас, арагалар, кайза-даа кири бижиттинмөн тоочанын ийи-чангыс кижилер-биле демс-еелди кончуг кошмак чорудуп турарын Президиумун хуралында айткан.

Аныктар ортузунга кижиздиге ажил-дарын экижидер талазы-биле чугула хем-челерин дарып алыр, оларын ажил-агыр, култура тургузушкунуна илелкилгир кирижиге хандырар сорулга-биле бугу аргаларын ажилдаарын, анаа хамаарыш-кан айтирыларын дугайында хоорай Со-вединин сессияларында болгаш күөсөргө комитеттин хуралдарында будуруде, тузат болгаш алабан органиастаалары черлеринин улутпурчуларынын илеткелерин дыннап, каныг боттук хемчелер алганын дугайы-нда уругуру чугаалашыл турарын Кы-зыл хоорай Совединин куукомунга Дээди Советтин Президиуму ааскан.

Чер-чер Советтеринин депутаттарынын, доктаалыг комиссарларын ажилды илел-кейлиги, аныктар-биле ужуражымшы-ларын уругуру органиастаап, оларын коммунисттик бауга кижиздиге ажилдарын күштелдирерин, илангыш чад сонгуткан аныктар депутаттарга хүн бүрүнү дузазын көргөткөрин анаа база чугула айткан.

Танды районуну көзө сургуурунда ажилчы чондарын хуралдарын белеккен база эрттирип турар практикасында дугайы-нда ол райкуукомун даргазы Ш. П. Кууларын илеткелер болгаш өске-даа айтирыларын Дээди Советтин Президи-умун хуралында чугаалашкан, чотуту шийтпирлерин хуулаа алган.

ХУУСАА БЕТИНДЕ Бистик интервьюс

Устүү-Енисейин Ленин ор-динер парадоксосту черинин Кызылда ажилдаа участогу суг оруу-биле чүк сөөртү чыл планын хуусаа бетинде ажил күөсөргөш.

Чедиркич ажил дээрге, суг оруу-биле чоруп болур үе-ге чедир септелге ажилдарын кыш үөшүнде эйи чорудуп, экижидеринин белекеси-лигит үе-үедегил болгаш.

Бо сөзөдө экижидеринин майнын 7-де эгелзэн бис, а октябрь бирде доозарын ко-рут турар бис. Чүгө дээрге хемчелерин суг аажок салган, оон улутурунда теплохоттар урун болган ажилдаа та-варыш болуп. Ол үөгө чедир 3200 хире тонна чүктү сөөртүп, оон-биле павилан ажил беш мун тоннаын чүктү сөөртүп бедиткен хү-дээлдерини күөсөргө арга-зын бар.

АЙТЫРЫГ: Кайы-кайы органиастааларын, будуру-гелерин каныг чүктү сөөртүп турар?

ХАРЫМ: Керээ баугаар То-жу райоонуна чонун чугу-ла хергелз барашарын Тоора-Хемге чедиривис. Коммунал ажил-агыр ми-нистерствонун далаалыг баугаар районга келер чыла четир нефть продуктуларын Илбаанда апарын каан. Райондарын органиастаалары-га ажилдар аажы-бүр ма-пыла болгаш техниканы сөөргөш бис. Токулаа балым сөөртүп, кызылчаларын чед-столуга эйик беривис.

АЙТЫРЫГ: Будурудеге со-циалисттик чарыштын чоруп турарынын дугайы чугаалап көрүрөм.

ХАРЫМ: Суг оруу ажилы-нын мурунуула да тепло-хот бурутуун экинчаны планын аажылаары каан, кайы хире күөсөргөш, кыр-чаар чүктүлери шайма-рым, оал-оалк чок ажилдарын күөсөргөш алган. Кече бир теплохоттун экинчаны соци-алисттик чарышка кийгирген. Оон түннелги ай санынча үн-дүрү турар бис.

Амгы үеде баштайгы түн-нелдер-биле алырга Николай Васильевич Нугистин коман-дылап турар МВБ-157 тепло-хоту чыл планын сентябрь-ның 1-де 104,5 хуу күөсөргөш, 1738 мун тонна-кисмет чүк сөөртүп өрткө далаалыг 1847 мун кылдыр чедип алган. Нугис бистик участоктун чоругаалы, ол тургустувары-биле ажилдап эгелзеш, хем орууа тергип билер, белик мергенлигди капатан болган. Оон экинчаныда 4 кижиле бар, олар шунту үлөшкөн ийи-тиг чорудуп, коммунисттик күш-ажылдын деп атты чедип алыр сорулга-биле ажилдап ту-рар.

Капатан Николай Павостун МВБ-237 деп теплохоту баа-ла белик көргүзүп ажилдап келген. Оон экинчаны чыл планын сентябрынын 4-те 104,5 хуу күөсөргөш, а план-да ажил сөөртүлгө чорудуп турар.

Коллективте дугураадыг капатаннар Харитон Моло-дих, Александр Глузкий чыл планын база ажил күөсөргөш.

Бисте өске-даа үлөшкөн ийи-тиглер бар. Участоктун кол-лектив бо төөгүлү чылда улут кодурушкуну-биле ажилдап, сугула белек өвөс оруктарына боттарынын өрөс-мажылыг чоруту көргүзүп, беш чылдын фондугу-ла төлөпкү сагым кирип турар.

АЙТЫРЫГ: Пассажирлер селерин транспорттарга олугурап, септик-сагым хан-ны турар бе?

ХАРЫМ: Мен бодарымга ханым турар бисте көн турар үлөшкөнү-биле ап көрөргө, доктаалыг пассажир аргыма-лыгын айтилыгына чуртка-ны чон аажок өөрчү турар дээрлиг демгелдес аргак.

ЧУРКТА: Бон-Хемия куду салдыкшы.

В. ДУВАЗИННИН фотоу.

Башкы — хундулуг ат

Каш чылдар бурунгаар Москваны Круская аттыг пед-институтун дооскан. Тыванын база бир ырак-узаак району болуп Бай-Тайгага бодуну башкы ажилымын эгелзеш мөш. Шап мичан мен Шуй ортукма школадан башкылар кылдыр районо чоруткан чүе. Мээң бо чик өвөс ажилы-га ол ортукма школан партия аге органиастааларын сеп-келер Сайчак Бадетенич Майны улут дузаын чедирини демгелдер ужураш мен. Чаа эгелз чоруту аныктар болгаш ховуун, дугураадыг башкыларын ажил-иш ол өргани-астааларын хүн бүрү кичээлгенин төөгүш турган. Шко-лада партия, комсомол органиастаалары догандыр катты-кай башкылар коллективинге бистик улут Төрөн чуртувус-тун төп областырап келген орус башкылар өвөш өвөс турган. Олар ол коллективке ажилдап турган, башкыла-шкы ажилда боттарынын чогадык, чаа арга-хем-челерин-биле калы школада аныктар башкыларга үлөшкөн сумелерин берип турган уттулдурбас. Шап мындыг баш-кылар Владимир Тимофеев, Людмила Галкина олар ха-маарыш.

Бистик мичангы өөрөнчкис Самдучан Мам-оол школа-зын чедиркич дооскан, Новосибирсктин тузат инсти-тутунда кирген, а ам ону улаваас доозар. Ол, ам бодунун бу-дурүгө практикасын Красноярск хоорайда чедиркич эрттирип турар. Өзүп, сайырап турар аныктар Тыва респу-бликанын шапкын хогуну турар дугураадыг база бир аны-як инженер улаваас негесер. Орук-чур айы-биле бодунун өөрөнчкисинин чангыс анаа ужурашкан, өске оон, ийи-тарын дугайында дыннап, мен дыка оовуруташкан. Олар-ның хой нуруузу Төрөн чуртувусун улут хоорайларын дээш болгаш ортукма өөрөнчкис черлеринде тускай өргөш чедип алыр дээш кызыл-агай өөрөнчкис турары бисте өөрүнчү.

Т. ТЮЛЮШ,

СЭКП ТК-ның чамыда партиянын дээш школадан дымнакчы.

Үе далаштырып тур

Кыш чоокшудал келген, алаа белекелди шайыкчыларын күс далаштырып турар. Мындыг түрүжү Чөөн-Хем-чик районда мал семитир «Тыва» совхоз ол ажилды ала-зайгаарлаашкыне кирир.

Бо чылдын совхоз оон мун шээр, бир мун бода малды кириштир, мичаар совхозта мал чедиркич белекелди ка-ныктыр. Бо айтирынын ийи-тиг-лери дыка ховулап турар. Мал чедир тарга културала-рында алында калга 2110 тонна чедир белекелер план-нын чүгө 20 хире хууун күөсөргөш азы 430 тоннаын белекелз. Директор эш Лебе-девин чугаалы-биле алырга айгаар үлөшкөн 367 тон-наын белекелз, планнын 79 хууун күөсөргөш (сентябрь 15-ке чедир). Тарымал сие-нин 1560 тоннаын белекелз турган, чүгө 76 тоннаын сараттаан. Саванын 152 тонна-ын болуп алган. Мал чедирке саванын Талды, Бин-Хем рай-ондарында салды алмын бо-лап турар.

Мал чедиркич белекелзине киришкелер четче органиаста-лай, техниканы будуручу-дуг ажилдап турар. Район-нуң өвөс колхозтарлаа бол-гаш совхозтарда ма-челелер сиеп, малын өске-даа чед-ирке белекелзине бот-иле-н.

С. МОНГУШ.

Кышталар септар он кили составтыг анык ажилдап тур-за-даа, оон ажилынын темин элдин оожум. Кышталар да кырыг өвөс бодушкуну ооган Чамдык малчылар шуут өвөс бөлбөө, Ол мышка малчыларын амырал бай даламче ичээлгир коюк.

Кышталарында белекелзине киришкелер четче органиаста-лай, техниканы будуручу-дуг ажилдап турар. Район-нуң өвөс колхозтарлаа бол-гаш совхозтарда ма-челелер сиеп, малын өске-даа чед-ирке белекелзине бот-иле-н.

С. МОНГУШ.

Акы-дүңма кожавыс — МАР-ның Кобдо аймааның уран чүүлүнүн

төлээлекчилери хүндүлээчел Тыва черде

Сценага баштайгы көргүзүглөр

Тес-Хемини «Аз-Эрик» колхозтун түп сууру ой артын багып, миналар, шынчир, жаргач, Семпайлырнын 21 — аяа-да ажилчылрны жутушерын бырааы. Суурже кирер орукта, ой мишан лаубу болаша школа таагында кылаа пистерде тывырык, моол ыдылар кырчында кыжыон байыр чедиринишкенин лоузулары кайы ыракта кеступ турар. Суурда алаат, айте кижилер эаас-ниш кылаар жеттингилепкен, кылаа-да бир орувуктуг боурушкунг четтикпей манай турарын кым-да экерер. Кирин бутурагун, кара жонуже алааганат, түгө джорге алачмыр кеступ келди бе деп четтикпей манай турарын ой.

Колхоз төүтүнн ирак энесу ховута алачмыларын утуктур кижилер чыгым келгилеви. Оларын аралында СЭКН, Иомбукуму, Тыва АССР-нин Министрлар Чогулалына төдөрүлгөн, куруше филармонияларын боттап паралаганын, Иомбунуң партия, совет органдарынын ажилдагычылар бай.

Алачмыларын үр-де маалаан энес. 700 километр ирак оруктуг ортери аларга кыгым амыр энес бодайын аан, түгө машиналар-биле ховуап, ой мишан чыгым, хем-суугут оруктуге чорутуру кончут берте бодай. Келжонжиян чети шаагузи, ирак орукта доозон багылар кеступ келди, алачмыларнын кай чорутуру ай-тур.

Үр-де мавал туганчынын жугуражылыгына минтталары. Гыгалар, моолдар, орустар,

Мәжл. Арат Республикасынын Көбө аймакка чурттан турар аңгы-аңгы улустардын телелери амыр-меңди салдуу, тапшыт. Тыва АССР-ни Министрлер Чөвүзелинин Дарганынын орадакчыны Хертек Амрытпоовна Ачымачу дууту аалчыларга байыр чедирип туру чүгүлээди.

— Көбө аймактын артистери, бистин дуудууту аалчыларыны сизерге байыр чедирип, Совет Тыванын толук силерни өөрүштү-биле уктуп ап түр. бичуктерин транчүдүн Тыванын аалчыны толук четкиленип манат турар. Совет-моол байыр дөлгөрекин!

Х. А. Ачыма ош соонда аалчыны чоннар депутаттарынын Тес-Хем район Советинин Тускусунуун дарганы Серенма Мамырдычыевна Баймр-оолду, СЭП Тес-Хем райкомунун өргү секретары Максим Пираловун Артагвяти, Тыва АССР-нин культуру министри Матпа Сумувейчи Кошумчузу, СЭП өкүмүнүн пропаганда бөлүгүн агитация кылдынын өргөдүгечин Николай Дамбачин Ширинейла, «Аз-Эрика» колхозту дарганы Улан-оол Чыбал-оолович Эренди, парток секретары Галипа Эпелеевна Соляны аалчыларга таныштырду. Моол бичуктерин мунунал делегацияны дүгүрүчүз, аймактын «Күп-ажыл» солгунун редактору, Моолдун Артагвие Революстун Измилын аймак комитетинин жекүгүнү эш Мин-жур байыр чедириг.

Моол янжууктер автобустарга
артуулашкан кайдоо төвүгүн
чедил келгенер. Орай келсе,
аларга болза-да, кудуктуу
келсе-же-тү, Моолдун келген
ачылыстарга байыр кедирши
чылгыз уткан.

«Ал-Кис» колхозтун клас-
сичин, чүгөсө 150 хире ауту-
туу. Мынчалар-даа өз келсе-
кыла үш үш азыгы кийи си-
берген. Азыг-аума козавы-
чуугун уран чүтүн кийи бы-
рузу созуулаган; көзү интел-
лигенди, колчулуктар, школа-
чылар дээн клутба кымын
көз кыар.

Көзөгө-даа амыткылы. Ар-
дистер сөөлдө тургулашкан
Оларын артында Моол Ара-
Республиканын судэти чиде-
кыла болушкан, азын
жыг кылдыр чыйнынын кыс-
туу түр. Байыр кедиршичи-
нини сөстөрү баа катан-
дыналы берди. Эмтер Мун-
жур болшам М. Ш. Атаев олу-
байыр кедиршин. Мында сө-
чыл шкылазынын пионеристе-
сөөт-моол найырал дутаймын
монтажы бөлөчөк алган ба-
дуу. Моол, чына шудуктулдерин
шудуктерин нөмүчү, уруула-
шү амыла ыражык туруулар
Урууларын өткүтү түн за-
дыган, азынчарлар-даа, чыл-
гайлар-даа аларын азын ча-
кыл уткан.

Зада оркестр чынганды
берди. Оркестрдин составы
ууге азе, шүштү 15 кийи
тогушу херекс-елдерини ко-
нурутуу шаювова, аларын
пиитп аларыны таарычанын
чыла **шадыр-даа, үрөс-даа**

кагар-аа херекселер бар. Күүсөдичтеринин чарты келип—хероженнер, олардын араалыда бир-ле күүсөдичтеринин оңа магдалан. Ксилофон хевиринг херекселе тергипин не ычпаан ийин. Тыма дымби хевиринг уурер херекселе күүсөдичер көркүчүлөр аайкок сонууруаан. Аалага таалаачык сөргөк болгаш дайынчы байдалдыг. МАР-нын күүрне шаандалынчы лауреады композитор Жулушавратын «Бапкыс Женик» деп ирмн оркестрини удегизибизе күүсеткен. Күүсөдичи Чамбаанын унү чыгыге, арыг, хариш-аа хероженнигө чөккө болгаш. Ирмн сөзү, ооң көдүрүлүшүнүнү кийизге бүтүрүгө оңула чөккө-аа балдинер.

Шадугуч Д. Гайтавын Боктодо дугабында шүдүр артист Батнасан номчаш. Концерттин программасын база ал чөрүлүп турар. Чугаалаар азынчүлөр нинги байдалга көркүчүлөрүн болгуче тааза тудуу турар артист болду. Спенда «Эйтар» деп таныш көстөткө келди. Хеттинг, музыканын болгаш күүсөдичин азынчүлөр Орпага Азия уаустарына чөккө. Күүрне конкурсуунун лауреатары Чингизаа, Дугара болгаш Намад оларын күүсөдичи чөтпө оңагай, казыргы деп таныш оюнда, хөтө олей ирмн хероженнерин кыры асымбал күүсеткен. Олар «Тыма дуга йымда ирмн» баа ырааан.

Ирм-ла ирм. Оларнын чаапылзы дымдыг, дүрөн, сөзөлдери — жомакны хевирлөп

Солист Хашкуунун үнү Николай Озай-оолдунга дөмөйлө-
жир. Артист Сэнзэн улусту-
хөгдүм херексели моринхуу-
га үдеткеш ылаазарга көркүчү-
дөр «Кара-кыс дөг-дир» ди-
жир чораян. Моринхуурга ар-
тист Довчин ойнап турар.

Артист Намид казах, болган
урбек ырларны казах домра-
удевилхаан кууседиң турар.
Аныктарнын IX Бүгү-делеге
фестивалынын лауреады С

«Аас-кежиини дугайын,
ыра» деп сөйткө-биле коние-
доостур. Ырның музыказы
аалчыларнын бирээни Лд.
Держ бижан. Мында бүдү-
коллектив ыр, тамчыда хаар-
туттуунган. Бака бир онзага
чүгд Кобде аймакта чуртта-
турар ангы-ангы улустарны
хеп-сыны, аажу-чаңы моо-
толартгай көстүүн келди. Ола-
ния наймыралын, аас-кежи
бөрүктү магалат олтурар. Ко-
ворт тентер, шивевен спле-

[illegible][illegible]

луп ытлаган турар. «Арты сайыр» деп тыя аялга баян «Ай чырып туу» деп орус аялга оюнагай кууестинген.

МАР-нын урун чуулунун айдарыг ажилдакчыны Ясакнын орестрин удурутуп турарын корукчулер магадаа. Ажукчулукер оон хонунун айылда, оон-биле тергелештин аялга-даа куттуду бээр, оосактын орарга Тестин чалгыны дарты-ла.

Барукчулерин калчогоней таньылар хазра гулуп турар. Оларнын аргындаа «Урианхай» деп таньы алы тылазыг болду даа хеп-сылда болаган ший чешкинде ааза демеилеж чүве чок, харым индий таньы дартга чок, а хеви дээр панаадыгы орус сарафанар демеи. Концертин аагалдаа агыч-буру болаган байдак: оло артистер хейин хей-кээд.

С. КОЗЛОВА.

Алш-чөмчүл шынарың эң
жидирине столондоялар аяң-
дакчылары кичтөңгөй салба-
турар. Чамдык тырткан эй-
тес, дагаа чуураалымдан кы-

ОТЕ

СЕНТ

КЫЗЫЛДАН

19.00—Телемдөдөөр (ты-
дыкта). 19.20—«Өртежа чуу-
чу». Урав-чөчөй төлөдүй.
20.40—Телемдөдөөр (ор-
дыкта). 20.50—Чарыалдар, ре-
дамалар. 21.00—Көджөн
айкыш-шкитчиреңге көпчө
21.35—«АК-көк хөмийк дөгө-
периндө». Дамчыдыкта.

рофь томонидан айткан бил
да, амга ҳадир ону чайла
нази.

М. СЕВЕН,
«Шинниц» кор

Видение

БЕРЬ 24 ТЕ

МОСКВАДАН

22.25—Дамчидыглар пр
граммасы. 22.30—«Кайт. М
зыкалыг» телефильм. 23.00
—«Уе. Информастыг програ
ма. 23.30—«Шуаук чогаалы
Бистиги аалчыныс Тогар Ро
дствастык. 01.00—01.00
—«Арлатос». Муаммалыг пр
грамма.

чаис чабас. Барчыг у

СОВЕТ ГВАРДИЯНЫҢ ТӨРҮТТҮНГЕНИ

30 чакы бурганар, 1941 чылдың күзүндө Смоленск зоолуга шаан калдан турган негиз жөлөкчилерге ууар совет пилоттар дидим, туруштуу чоруктуу көргүзүп, иттерчилерге күштүу согуугу гаварыштыгырп, камгалагырычы алары албадышан. Очу ачыдында Москва уганышкымынча стратегия куравырыны болган кыжалал чөмөгөчөгө бутандыруу арганы совет жомалдыккан алган. Камгалага туруштуу, шаан калдашкымынча эре-дидим чоруу дөп база чүмүктү болгант организастык болганы дөш ишылгараан дөп дивизияны гвардейски кылдыр эде тургускан. Совет гвардия мичаар төртүтүнгөн.

Давынычч төмүндө Совет Армияга гвардейски армиялар, дивизиялар, полктар, а ол мичаш Шерг-Далал Фодуун каттыккышкынынары болган аныч-аныч корабдырн бар.

Мисалы, Оред, Москва зоолуга 4-ку такы бгылааман дамычы бдык жөргөжкддин көркүсөп, мичашан 1941 чылдың ноябрыда оку бири гвардейски такы бгылааман кылдыр эде тургускан. Гвардейски-ташкестеринч калчар дайылжык турганынын дугайын бгылааманч командир чораян, ам Совет Эмгектинин ийи дакыр Маздыры, кап-куук танк шеригертеринч маршалы Михаил КАТУКОВ моон алаанда чугалаан тууар.

1941 чылдың октябры. Гитлерки генерал Гудериянын чеп шерин Орёлге чыга таварып кирип келген. Он составында танктын ий болган моторизация бир дивизияны кирип турган. Кай-куяк таарып Москвага мурундан чыкп артери-биле Тулаже угандырган.

Орёл-Тула угандышкынынде моюн командирлар турганын дөрктү чык бригадалык талаш-биле чоруткан түвө. Ичин составында Т-34 болган ИВ деп чык танктардан тургусунган бир батальон, эске-ленип — артиллерия калган БТ-5, БТ-7 деп танктар турган. Со-коруга — Гудериянын армия-нын сазалын, локаторын.

Күш ол хире деп эвес турда ол сорулганы күчүсүндө бедел эвес, мичаган быжыг камга-рылган артиллериясыр эркежик туртула аларган. Танктарын ке-чирекинче адыгал турдувус.

Дөрөмкинче танк — уагт күш.

Чажырып каан танктар хеп-хештерин ол ажыткан, дайын-га уагт когаралы таварышты-рар, бир эвес дайын эскерип кагаз, тургусту дораан-ча турган. Мичагн кээрже дайын кайкын адым турарын беэин былыбей баар.

Октябрь 6-да дайыннын 100 адым танкымы болган куук-машиналар чыгаг шерин-биле калы Иденскийн муруну түтүгө Первой воин-сугура меонеттинген дөрктү тавк бригадалыкча шаап за-далая. Бригадалын танкылар орук дургаар оугарга болган мичагн аралыга чаптынын, кээржини кылган.

Атавалыг эгелен немец ма-шиналарыга мото-адыгжы ба-талынууну 45 мм адыгжы үгер-болулар адым эгелен. Артил-леристер дор хараал-биле ка-ныдылган турга-даа дайын-ны 50 хире танкымы баталь-онуну тургузуче чыга таварын киргеш, мичомет роталын бу-

жөөлөпкөн. Анысыздыг байдал тургустуна берген.

Чабар ширтеге болгаш миномётчударга дуулаалар дуулаалы лейтенант Лавриненкогине берди. Оог Т-34 деп танккыс келеп чыткан чөринден үсө халыгкып, ажык өлчөк далажыпкан.

Т-34 түн күчүлүг өзү, илгелдиг куук-каны, дүргөн майнаары хашы фронтчуулар миномётчуда алаа мынак апарат. Чараш-ла машина! Ол, Т-III, Т-IV деп немес танккыларны бүгү тала-бийде ажып турган. Аныз «Бай

Бистин өскө танккыларымыз бада эрседим тулушкан. Лейтенант Лавриненкогун бөлүгү фанистериян бүдүн коловуназын атакалааш, чок хем тээден аларын өрттүндөн ады турган.

Т-34 деп дөрт танк чедимчелгил маневр кылып, бир чөрдөн өскө чөргө чөдө хонгун туружун созуп турган. Ол чорук дайынга танккыларын алып бөдү алып турган шыккан салгындигин. Лавриненкогине бөлүгү орта дайындын 15 танккымын, танкыга уйдур 2 боюст 4 мотоциклди уатткан. А Ту

Ада-чурттуң Улуг

«Зарачытай» деп шала тыгын-
кан. Гудерман болгуну сак-
тылыкчыларыга ол машина-
ны дугайымда хейу бижээни
аала таварымда хейу.

Лейтенант Кукаринин тавы-
кымы дайынчы 600—800
метр хире чоокшудай берген,
адим жезоон. Адымга, сер-
жант Иван Любушкин дөрт а-
лпак, дөрт немец танкыны
өрттөдирипкен.

Немец танкылар барык шу-
туузу Кукаринин машинасын
болбай берген. Бир снаряд
апаз дөшкөн. Танкты ич бөр-
гөт берген. Ичтаа-ааа Лю-
бушкин атышкан. Оон чыныч
чок атымыкны немец тан-
кылары өрттөдирип-лэ тур-
ган. Кукаринин экипажы ол
тудугушкунга фанистеринин
16 танкыны уаузкаан. Сер-
жант Любушкинге Совет Эзе-
дининин Маалдыры агты бр-
гадада ич болтай тыгынкан.

дерманын дивизионы бо туз-
чутушкунга 43 танкыны бол-
гач өскө-ааа техникаын чы-
дирген.

«...Мценскиниң муруну та-
лымдыа дөртүк танк дивизи-
ыга орус танкылары атала-
зынга таварышкан, дыка бер-
ге байдалга таварышкан. Орус-
тарик Т-34 ден танкымын
артык күштүү көстүү эгезоон.
Дивизион уулт-ла чидиртип та-
варышты. Тулаже дүргөн ки-
рер дөс шаап халлаашкыны
сонгааралыр ужура тавары-
шкан биез деп Гудерман
миниян, биез ужура тавары-
шкан. Математиктерин чу-
галлаахкы бипкан, киргүзөр
ден чүве ол-ла болтай».

Бо лаала-биле Багдала-
дын Уузу Комиссарынын ду-
жаалы биек ич үнелит. Ичиде
демегезин болаа: «4-кү танк
бригадасы октябрь 4-тен 11-ге
чедир уеде, дайын атык

күштүт түрөндө, оларга зар чалгынын таварыштырган болган бригаданын мурунгу саган сорулганы чекиникчилик күссөдө, бистин шергактарына бистин таарыштыр түргүстүнүн алдында дуузалан. Дөрткү тапк бригаданын дайын-күтүрүлганы башкычтат «желектитерге уур басталат» дайынга Кызыл Армиянын кезектеринге үлөгөр болур уурдугу.

Москва чогууга камталат түтүшкүндө уюнуунун үзүндө бригада байлаа дүрүлганы чекин алган. Түтүшкүндө үзүндө тынчтыктаа са тактикалык пиллөгүдө ал түтүшкү. Дайыннын күчүздөдө көрүл-

бригада дайыннын эң бер-инде алдыа болган шиптирлүк үчүстөктарына, бөл бастал-тын масалай маалында түтү-руу негеттир чектерге кы-зада чорун келет. Чыжа-Курск дөбөсөдө түтүшкүндө, Украинанын барнын тала-зыкта, Саломир түрүктүн Биела-Олар ооерациядагы алкытын соода Берлин түтүшкүндө маалыа мында болган Бригада болууну алдыр-оруун Тиргатега — Берлин-инд дал-лаа ортуудаа жоо-кан.

Ала-чүрттүн Улут дайын-нын чалындарыа Бригадын Геардейки Түтүн Ленин-ий ордон, Кызыл түр, Суво-лов, Екимов, Болган Ум,...

кыткан, уругу бокаралды чейин турдуусу. Командыалыктуу гужулай чокка атгарлар таарышпа кезектерге, подразделениелерге дамаан чок, жакнактага турбаан.

Бригада гвардейжи туткун адыа-биле совет шеригинин удуз таан халлашканынга киркипи, Брюкова, Ваменки хоерайлары хосталкан. Истрани, Волоколамскини хостайры джаш тулушкан. Гитлержерин Ламе хемге куупту камгатылган чаза таарымырынга киришкен.

1942 чылдын апрельде мени корпус командириге томулалын-биле бригадалаи турчарлы ужурга таарыштым. Удгатаалыа бригада корпусуна, а оон соонда гвардейжи бири танк армизинин составына кирген. Ол армияны Ады-туртугу уругу дайыннын совугу хуниериге чедир команди-лаан мен. Ажыы-биле тутгадан мен — бири гвардейжи

иникии орденери каастап чо-ран. Оон хураагенинге Совет Зейнелииниң 19 Маадыры ескен.

Терсон чурт даан туучууш куннарга совет танкистер хал туш кербон маздыкка чоруктары кылган. Тулушукчунарга куучуш танк гвардиялар туроттугун: дайын уезини танкыны алы армизини гвардейжи кылды тургускан. Танк шеринини дыка чыл кезектери болгаш катгышшыкынылары орденер-биле таанаткан болган Сталинградтин Минскинин, Пяркявудини Барнавалын, Берлинни де хулууду аттары алган. Москвадан Берлинге, Болтаан Эльбага чедир дайын шолерин алдарын танкистер бурткен.

Михаил КАТУНОВ,
наң-куяк танк шеригери-
нин маршала, Совет Зейне-
лииниң ий дакпыр Маадыры,
(ПМА).

КНО

СЕНТЯБРЬ 24-ТЕ

«НАПЫРАЛ»: «Өлжүктү ча-
зым» 10, 11.55, 13.50, 15.45,
17.40, 19.35, 21.30 тажтарла.
«БАА-ХЕМ»: «Канчылды
10, «Том Джонс» (1-ги, 2-ги
көкшөтөр) 15, 17.50, 20.40
тажтарла.
«ПИОНЕР»: «Демир эжпк-
18.40, «Гитаралыг адаттыгы-
чы» 16.50, 20.30 тажтарла.
КОМПЛЕКСТИК ЭКСПЕДИ-
ЦИЯНЫН КУЛЬТУРА БА-
ЖЫНЫ: «Эрттең ча» 18.30,
«300 спартакчмалар» 20.30 та-
жтарла.
«СОВЕТ ТЫВАНЫН 10 ЧЕ-
ЛЫ: КУЛЬТУРА БАЖЫН»

13.40, 15.30, «Душ болган
машкыл» 17.20, 19.10, 21 ша-
тарда.

«ВОСТОК»: «Кадыр» 15,
18.30, 20.30 шактарда.
«ЭНЕРГЕТИК»: КУЛЬТУ-
РА БАҢЫНЫ: «Сайха» (1-
2-жи көзөктөрү).

Кооперативтик профессионал-техниктик училище-
ни хлеб быжырап салбырга сургуулдар немей хү-
лээп алырыа чарлап тур. Документалерины бо чыл-
дын октябрь айыны 1-ге чедир хүлээп алыр. Сур-
гуулардыны нини чуртталга чери-биле хандырап
болгаш айда 26 рубль стипендия бээр.

МООЛ АРТИСТЕРНИН КОНЦЕРТИ

Бо чылдын сентябрь, 21-ге Политчырымдышкыме ба-
жынында

МООЛ АРТИСТЕРНИН КОНЦЕРТИ БОЛУР

Билетти Политчырымдышкыме бажынында болган «Саяж»
универмагыг чамыда сатып турар.

КОНЦЕРТ КЕЖЭКИНИН 19 ШАКТА ЭГЕЛЭЭР.

Тыва АССР-ниң Культурa министрствозу.

РЕДАКЦИЙНЫЙ АДРЕС:

Түркия АССР-и Министрлер Кабинетинин 1942-жылдын 1-августундагы токтомунун негизинде түзүлгөн. (Биринчи катмар)

Солун неделяда
6 катап үнөр